

Սույն գիրքը թվայնացվել է Գրքասեր ՀԿ-ում հայերենով գրականության պահպանման, հանրայնացման և ժամանակակից թվային միջավայրում հասանելի դարձնելու նպատակով:

Կազմակերպության նախաձեռնությունը միտված է հայերեն գրքերի և տեքստերի տարածմանը, ընթերցանության խթանմանը և մշակութային ոչ նյութական ժառանգության պահպանությանը՝ ապահովելով դրանց հասանելիությունը հնարավորինս լայն շրջանակների համար:

Մենք հավատում ենք, որ թվայնացումը ոչ միայն պահպանման միջոց է, այլև գիտելիքի, գրականության և մշակույթի շարունակական փոխանցման կարևոր ուղի:

Գրքասեր ՀԿ-ն գրքերը ծայնագրում և թվայնացնում է բացառապես Ձեր նվիրատվությունների շնորհիվ: Կազմակերպությանը կարող եք օժանդակել հետևյալ հղումով՝

<https://grqaser.org/hy/donate>

Ստուգված

Նորվեգական գրականություն, Արձակ, Նովել

13+

Թարգմանիչ՝ Արտաշես Յայլոյան

ԿՆՈՒՄ ՀԱՄԱՐՆԱ ՍԱԿԵՐՈՒՄ

I

Պրերիաների վրա խոր լռություն է իջել: Մոլորներով ոչ ծառ է երևում, ոչ տուն: Որքան մարդու աչքը կտրի՝ միայն ցորենի արտեր են ու կանաչ խոտհարքներ: Հեռու հեռվում, ճանճի պես փոքր, երևում են ձիեր ու բանող մարդիկ. հնձվորներ են, որ մեքենայի նստիքին թառած՝ շարվեշար խոտ են հնձում: Միայն ծղրիղների ճռռոցն է լսվում, մեկ էլ ժամանակ առ ժամանակ, երբ քամի է փչում, ականջիդ են հասնում նաև ուրիշ ձայներ՝ հորիզոնում աղմկող մեքենաների համաչափ զարկերը: Երբեմն այդ ձայները լսվում են զարմանալիորեն շատ մոտիկից:

Այս վայրը կոչվում է Բիլլիբոնի ագարակ, որ մեն-մենակ տարածվել է անծայրածիր արևմուտքում, ոչ հարևան ունի, ոչ կապ աշխարհի հետ, իսկ մինչև պրերիաների մոտակա փոքրիկ քաղաքը մի քանի օրվա ոտքի ճանապարհ է: Հեռվից տները նման են ցորենի ծովածավալ արտերի մեջ ցցված փոքրիկ խութերի: Ձմռանն ագարակն անմարդաբնակ է լինում, սակայն պատահում է, որ գարնանից մինչև հոկտեմբերի վերջերն այստեղ մարդ է լինում. յոթանասուն հոգի զբաղվում են հացահատիկ մշակելով: Խոհանոցում երեք հոգի են

աշխատում՝ խոհարարն ու իր երկու օգնականները, իսկ ախոռում, մեծ թվով ձիերից բացի, քսան էշ կա, բայց ոչ մի կին, Բիլլիոնի ագարակում ոչ մի կին չկա: Ագարակն ասես բոցակեզ մորուտ լինի:

Կացարաններում նույնպես կատարյալ խաղաղություն է, սակայն մեծ, կավարածածկ տանիքով ցախատնից, որն օգտագործվում է որպես խոհանոց ու ճաշասրահ, լսվում են խոհարարի ու նրա օգնականների աղմուկն ու ոտնաձայները, որ գործով տարված վազվզում են: Մեծ սալօջախներում խոտ են վառում, և ծխնելույզով բարձրացող ծխի հետ հուր ու կրակ է ժայթքում: Երբ ճաշը պատրաստ է լինում, ցինկե ամաններով դուրս են հանում ու բարձում սայլերին: Ապա էշերը լծում են և երեքով, ուտելիքն առած, սայլերը քշում են դեպի պրերիաները:

Խոհարարը քառասուն տարեկան, ալեհեր, զինվորականի արտաքինով մի հաստիկ իռլանդացի է: Նա կիսամերկ է, արծակած վերնաշապիկով: Նրա կրծքավանդակը նման է ջրաղացքարի: Բոլորը նրան Փոլլի են անվանում, որովհետև դեմքով թութակի նման է:

Փոլլին հարավում գտնվող ինչ-որ ամրոցում զինվորական է եղել. նա գրագետ է, կարողանում է կարդալ: Այդ պատճառով էլ հետը երգահան է բերել, ինչպես նաև՝ ինչ-որ թերթի մի հին համար: Նա ոչ մեկին թույլ չի տալիս ձեռք տալ այդ գանձերին, դրել է խոհանոցի դարակներից մեկում, որպեսզի ազատ պահերին ձեռքի տակ լինեն: Նա մեծ սիրով է զբաղվում ընթերցանությամբ:

Բայց ահա Սակեուսը՝ նրա ողորմելի հայրենակիցը, որ գրեթե կույր է ու ակնոց է դնում, մի անգամ թոցրեց նրա թերթը և ուզում էր կարդալ: Անիմաստ է Սակեուսին սովորական գիրք տալը, մանր տառերը մշուշվում են նրա աչքերի առջև: Բացի այդ, ինչպիսի բավականություն է ձեռքն առնել խոհարարի թերթն ու պլած նայել ազդագրերի խոշոր գրերին: Սակայն խոհարարն անմիջապես զգաց իր գանձի պակասությունը, մահճակալին պառկած Սակեուսին գտավ ու թերթը խլեց: Եվ այս երկուսի միջև ծայր առավ թունդ ու զվարճալի մի լեզվակռիվ:

Սակեուսին խոհարարն անվանեց սևսիրտ ավազակ ու բոգի տղա: Ուղիղ Սակեուսի քթի տակ չրիկացրեց մատներն ու հարցրեց, թե նա երբևէ զինվոր տեսել է, տեղյա՞կ է՝ ի՞նչ է կատարվում ռազմական ամրոցի ներսում: Չէ՛: Չգիտի՛: Ուրեմն պետք է զգուշանալ, պետք է զգույշ լինել: Աստված վկա: Ռեխդ փակի՛ր: Ամսական ինչքա՞ն են վաստակում: Վաշինգտոնում սեփական տուն ունե՞ս: Կովդ երե՞կ է ծնել:

Սակեուսը նրա խոսքերին չպատասխանեց, բայց խոհարարին մեղադրեց, որ կիսաեփ ճաշ ու ճանճը մեջը հացի փուղինգ է տալիս: Գրողի ծոցը կորիր քո թերթի հետ: Սակեուսը կարգին մարդ է, թերթը կարդալուց հետո տեղը կդնի: Այստեղ մի կանգնիր ու թքիր հատակին, կեղտոտ շուն:

Եվ Սակեուսի կատաղած դեմքին կայծկտացող կույր աչքերն ասես շիկացած փամփուշտներ լինեին:

Ու այդ օրվանից հավերժական մի թշնամություն բորբոքվեց երկու հայրենակիցների միջև...

Պրերիաներում սայլերը բաժանվում են, և նրանցից ամեն մեկը կերակրում է քսանհինգ հոգու: Բոլոր կողմերից մարդիկ վազելով գալիս են, ուտելու մի բան փախցնում ու իրենց զցում սայլերի ու էշերի տակ, որ գոնե ուտելիս փոքր-ինչ ստվերում լինեն: Տասը ռոպեից ճաշը ավարտվում է, վերակացուն կրկին նստում է թամբին ու հրամայում գործի անցնել, իսկ ճաշ բերող սայլերը վերադառնում են ագարակ:

Ու մինչ օգնականները լվանում ու չորացնում են ամանները, կեսօրվա տապին Փոլլին նստում է դրսում, ստվերոտ մի տեղ, տան հետևում և հազարերորդ անգամ խորասուզվում իր սիրած զինվորական երգահանի մեջ, որ բերել է հարավում գտնվող ամրոցից: Այդ ժամանակ Փոլլին իրեն դարձյալ զինվոր է զգում:

II

Երեկոյան, երբ մթնշաղ է իջնում, մշակներին բերող յոթ սայլերը պրերիաներից գլորվելով վերադառնում են տուն: Ընթրիքից առաջ մեծ մասը բակում լվացվում է, ոմանք նույնիսկ սանրվում են: Այստեղ կա ամեն տեսակի ազգ ու ցեղ, ահել ու ջահել, Եվրոպայից ներգաղթածներ ու բնիկ ամերիկացի խուժան, ամենքն էլ թափառական ու դուրսպրծուկ արարածներ:

Այս հրոսակախմբի առավել հարուստները երևի գրպաններում ատրճանակ ունեն: Սովորաբար ընթրում են շատ արագ ու ոչ ոք չի խոսում: Շատերը քաշվում են վերակացուից, որը նույնպես ուտում է մյուսների հետ ու հետևում կարգ ու կանոնին: Իսկ երբ ընթրիքն ավարտվում է, բոլորն էլ իսկույն գնում են քնելու...

Սակայն այսօր Սակեուսը որոշել է վերնաշապիկը լվանալ: Շապիկը քրտնքից կոշտացել է, և երբ ցերեկն արևը խփում է թիկունքին, մաշկը քերում է:

Թանձր խավար է, բոլորը գնացել են քնելու, տակավին լսվում են խուլ խոսակցություններ, որ գիշերվա մեջ հասնում են հեռվից՝ որպես ննջարան ծառայող մեծ ցախանոցից:

Սակեուսը գնում է խոհանոցի կողմը, ուր պատի տակ անձրևաջրով լի մի քանի դույլ էր շարված: Խոհարարի ջուրն է, որ խնամքով հավաքում է անձրևոտ օրերին, քանի որ Բիլլիբոնիի ջուրը կոշտ է, կրով հագեցած և լվացքի համար ոչ պիտանի:

Սակեուսը վերցնում է դույլերից մեկը, վերնաշապիկը հանում ու սկզբում տրորել: Լուռ ու սառնաշունչ գիշեր է: Շատ է մրսում, բայց շապիկն անպայման լվանալ է պետք:
Գոտեպնդվելու համար նույնիսկ սկսում է թեթևակի սուլել:

Այդ ժամանակ խոհարարը խոհանոցի դուռն անսպասելիորեն բացում է: Նրա ձեռքին լամպ կա, և լույսի լայն շերտն ընկնում է Սակեուսի վրա:

— Ըհը,— թխկացնում է խոհարարն ու դուրս գալիս:

Նա լամպը դնում է աստիճանին, ընդհուպ մոտենում Սակեուսին ու հարցնում.

— Քեզ ո՞վ է տվել այդ ջուրը:

— Ես եմ վերցրել,— պատասխանում է Սակեուսը:

— Սա իմ ջուրն է,— գոռում է Փոլլին,— ինչո՞ւ ես վերցրել, ստրուկի մեկը, գող ավագակ, բոզի տղա:

Սակեուսը նրա խոսքերին պատասխան չի տալիս: Սկսում է կրկնել փողինգի մեջ ընկած ճանճերի մասին մեղադրանքները:

Այս երկուսի աղմուկը ննջարանից դուրս է հանում մարդկանց, որոնք խմբերով կանգնում ու մեծագույն հետաքրքրությամբ ունկնդրում են բառերի փոխհրաձգությունը:

Դիմելով նրանց՝ Փոլլին գոռում է.

— Մի քիչ շատ չեղա՞վ, Ես խոճկորին տեսեք, ջուրս վերցրել է:

— Առ ջուրդ,— ասում է Սակեուսը և ջուրը շրմփացնում մի կողմ:— Ինձ այլևս պետք չէ:

Խոհարարը բռնկեցնում ցցում է նրա քթի տակ ու հարցնում.

— Ես տեսնո՞ւմ ես:

— Հա,— պատասխանում է Սակեուսը:

— Հիմա կուտես:

— Դե փորձի՛ր:

Իսկույն հարվածի ծայն է լսվում, որին նույն վայրկյանին հետևում է պատասխանը: Հանդիսականներն աղմուկ-աղաղակ են բարձրացնում, որ արտահայտում է նրանց քաջալերանքն ու հիացմունքը:

Սակ այն Սակեուսը երկար չի դիմանում: Գրեթե կույր, պնդակազմ իռլանդացին լեմինգի պես կատաղած է, բայց նրա ձեռքերը խոհարարի հետ կռիվը շարունակելու համար շատ կարճ են: Նա, ի վերջո, երեք-չորս քայլ կողք-կողք է դնում ու տապալվում:

Խոհարարը շրջվում է ամբոխի կողմը:

— Ահա, պառկեց: Թո՛ղ պառկի: Չինվորը տապալեց նրան:

— Ինձ թվում է՝ մեռավ,— լսվում է մի ծայն:

Խոհարարը թոթվում է ուսերը:

— Շատ էլ լավ եղավ,— մեծամտորեն պատասխանում է նա և մարդկանց առջև իրեն զգում մեծ ու անպարտելի: Հետո քիթը տնկում է՝ ցանկանալով ընդգծել իր արժանապատվությունը: Ապա գրագիտությունը բռնում է.

— Ես նրան հանձնեցի սատանային,— ասում է նա,— թող պառկած մնա: Ամերիկացի Դանիել Վեբստերն է, ո՛վ է: Եկել ինձ փողոնից եփել է սովորեցնում, ի՞նձ, որ գեներալների համար եմ ճաշ եփել: Պրերիաների հրամանատարն է, ո՛վ է: Ձե՛զ եմ հարցնում:

Ու բոլորն հիանում են Փոլլիի ճառով:

Այդ ժամանակ Սակեուսը գետնից բարձրանում է և նույն կատաղությամբ ու նույն համառությամբ ասում.

— Մոտ արի, ցռան:

Ամբոխը հիացմունքից մոլտում է, բայց խոհարարը կարեկցանքով ժպտում է ու պատասխանում.

— Անհեթեթություն: Նույն հաջողությամբ կարող եմ այս լամպի հետ կռվել:

Այս ասելով՝ լամպը վերցնում է և հանգիստ ու արժանապատվորեն ներս մտնում:

Բակը մթնում է: Մարդիկ վերադառնում են ննջարան: Սակեուսը վերցնում է իր վերնաշապիկը, խնամքով քամում ու հագնում: Ապա երերալով հետևում է մյուսներին, որ գտնի իր բախտն ու քնի:

III

Հաջորդ օրը պրերիաներում Սակեուսը խոտի վրա չոքած իր մեքենան էր յուղում: Դարձյալ արևը շատ բարկ էր: Ակնոցի տակ աչքերը ողողվել էին քրտինքով: Հանկարծակի ձիերը մի քայլ առաջ են ուստնում. նրանք ինչ-որ բանից խրտչում են, կամ էլ միջատներն են խայթում: Սակեուսը ճիչ է արձակում ու տեղից վեր թռչում: Քիչ անց նա սկսում է ձախ ձեռքը օդում թափահարել ու վազվզել:

Քիչ հեռու եղանով խոտ հավաքող մարդը, իր ձին կանգնեցնելով, հարցնում է.

— Ի՞նչ է պատահել:

Սակեուսը պատասխանում է.

— Մի վայրկյան, մո՛տ եկ, օգնի՛ր:

Երբ մարդը մոտենում է, մատը ցույց տալով՝ Սակեուսն ասում է.

— Մատս կտրեցի, հենց նոր: Մատս գտի՛ր, ես չեմ տեսնում:

Օգնության հասած մարդը փնտրում ու խոտերի մեջ գտնում է մատը: Մատի երկու հոդերը սկսել էին թառամել ու նմանվել փոքրիկ դիակի: Սակեուսը մատը ձեռքն է առնում, ճանաչում ու ասում.

— Հա, իմ մատն է: Մի քիչ սպասիր: Մի վայրկյան պահիր:

Սակեռուսը շալվարի տակից շապիկը դուրս է քաշում, երկու շերտ պատռում, մեկով ձեռքը փաթաթում, մյուսով՝ կտրված մատն ու դնում գրպանը: Ապա ընկերոջը շնորհակալություն է հայտնում օգնության համար ու կրկին գործի անցնում:

Գրեթե մինչև իրիկուն մնում է դրսում: Երբ վերակացուն լսում է նրա գլխին եկած փորձանքի մասին, հայիոյում է և իսկույն ուղարկում ագարակ:

Առաջին բանը, որ Սակեռուսն անում է, կտրված մատը թաքցնելն է: Սպիրտ չունի, ուստի շշի մեջ մեքենայի յուղ է լցնում, մատը գցում մեջն ու բերանը խցանում: Շիշը դնում է իր թախտի ծղոտե ներքնակի տակ:

Նա մի ամբողջ շաբաթ մնում է տանը: Ձեռքը սարսափելի ցավում է, ստիպված է գիշեր ու զօր անշարժ պառկել: Ցավը խփում է գլխին, նաև ջերմություն ունի, անասելի տանջվում ու տառապում է: Այսպիսի անգործության երբեք չի մատնվել: Նույնիսկ այն ժամանակ, երբ մի քանի տարի առաջ ականի պայթյունից աչքերը վնասվել էին:

Որպեսզի նրա վիճակն ավելի անտանելի դարձնի, խոհարար Փոլլին ամեն օր ուտելիքն անձամբ բերում է նրա մահճակալի մոտ և առիթն օգտագործում վիրավոր Սակեռուսին բարկացնելու համար: Այդ ժամանակ թշնամիները լեզվակռվի լավ հնարավորություն են ստանում: Շատ անգամ Սակեռուսն ստիպված է լինում շրջվել պատի կողմն ու լուռ սեղմել ատամները, քանի որ այդ հսկայի առջև իրեն անգոր է զգում:

Բայց և այնպես՝ տառապալից օրերն անցնում են մեկը մյուսի հետևից, անցնում են անասելի դանդաղ: Երբ արդեն ի վիճակի է, Սակեռուսը որոշ ժամանակ նստում է թախտին, շոգ կեսօրին բաց դռնից հայացքը հառում պրերիաների կողմն ու երկնքին: Հաճախ բերանը բաց նստում ու ականջ է դնում հեռու հեռվից հասնող մեքենաների ձայնին ու բարձրաձայն զրուցում իր ձիերի հետ՝ ասես մոտը կանգնած են:

Իսկ քինախնդիր Փոլլին հիմա էլ չի կարողանում նրան հանգիստ թողնել: Նա գալիս ու սարսափելի միջանցահովի պատրվակով դռները շրխկացնելով փակում է, իբր թե՝ Սակեռուսի համար մրսելը վտանգավոր է: Այդ ժամանակ Սակեռուսը ավերից դուրս է գալիս, թախտից ցատկում, ոտնաման կամ աթոռ է շարտում խոհարարի հետևից և սրտանց ուզում է հաշմել նրան: Սակայն Սակեռուսի բախտը չի բերում. նա այնքան վատ է տեսնում, որ անկարող է ճիշտ նշան բռնել ու խփել նպատակակետին:

Յոթերորդ օրը նա հայտարարում է, որ ցանկանում է խոհանոցում ճաշել: Խոհարարը պատասխանում է, թե կտրականապես նրան արգելում է խոհանոց մտնել: Ստիպված է ենթարկվել: Այսօր ևս Սակեռուսը ճաշելու է թախտի վրա: Մեն-մենակ նստած՝ ձանձրույթից գալարվում է: Գիտի, որ խոհանոցում ոչ ոք չկա: Խոհարարն ու օգնականները պրերիաները ճաշ են տարել: Լսել է՝ ինչպես են նրանք երգելով, աղմուկ-աղաղակով դուրս գալիս ու չարախնդում խեղճ կալանավորի վրա:

Սակեռուսը իջնում է թախտից ու երերալով քայլում դեպի խոհանոց: Նայում է շուրջը. գիրքն ու թերթերը իրենց տեղում են: Թերթը թռցնում է ու երերալով կրկին վերադառնում

ննջարան: Ապա մաքրում է ակնոցն ու կարդում հայտարարությունների դուրեկան, խոշոր տառերը:

Անցնում է մեկ ժամ, անցնում է երկու ժամ: Անցնում են շատ արագ: Վերջապես Սակեուսը լսում է, որ ճաշատաշ սայլերը վերադառնում են, լսում է նաև խոհարարի ձայնը, որ սովորականի պես օգնականներին կարգադրում է ամանները լվանալ:

Սակեուսը հասկանում է, որ թերթի պակասը հիմա կզգացվի: Ճիշտ հենց հիմա խոհարարը պիտի գնա իր գրադարանը: Սակեուսը մի պահ միտք է անում ու թերթը թաքցնում թախտի ծղոտե ներքնակի տակ: Քիչ անց նա հանում է թերթն ու կոխում ծոցը: Այլևս չի վերադարձնի:

Անցնում է մեկ րոպե:

Ապա դրսից լսվում են դեպի ննջարան եկող ոտնաձայներ: Սակեուսը պառկած ակնդետ նայում է առաստաղին:

Փոլլին ներս է մտնում:

— Էս ի՞նչ բան է: Թերթս վերցրե՞լ ես,— հարցնում է նա ու կանգնում սենյակի մեջտեղում:

— Ո՛չ,— պատասխանում է Սակեուսը:

— Վերցրել ես,— ֆշացնում է խոհարարն ու մոտենում: Սակեուսը վեր է կենում:

— Ես քո թերթը չեմ վերցրել: Գրողի ծոցը գնա,— կատաղած ասում է նա:

Խոհարարը հիվանդին գետին է տապալում ու սկսում թախտը խուզարկել: Մի քանի անգամ ծղոտե վերմակը շուռումուռ է տալիս, վերմակը տակնուվրա անում, սակայն զուր՝ փնտրածը չի գտնում:

— Վերցրե՛լ ես,— շարունակում է պնդել նա:

Եվ, նույնիսկ, երբ արդեն հասել էր դրսի դռան մոտ, շրջվում է ու կրկնում.

— Դո՛ւ ես վերցրել: Սպասիր, դեռ կտեսնես:

Սակեուսը բավականությամբ ծիծաղում է ու նրա դեմ չարությամբ լցված՝ ասում.

— Լավ եմ արել: Ես եմ վերցրել: Որտեղ էլ որ պետք է, օգտագործել եմ, կեղտոտ խոզ:

Թուրքակի դեմքով խոհարարը սաստիկ կարմրատակում է, ու նրա անպատկառ հայացքի մեջ հայտնվում է չարագուշակ մի արտահայտություն:

Շրջվում, նայում է Սակեուսին ու մռթմռթում.

— Դեռ կտեսնես:

Հաջորդ օրը վատ եղանակ է, անձրև է գալիս, ջրի շիթը կարկտի պես թափով խփում է տանիքներին, և արդեն վաղ առավոտյան խոհարարի դույլերը լցվում են:

Մշակները տանն են. ոմանք աշնանն ընդառաջ պարկերն են կարկատում, մյուսներն աշխատանքային շորերն են կարգի բերում և նորոգում փչացած գործիքներն ու սրում հնձիչների շեղբերը:

Երբ ճաշահրավերի կանչը հնչում է, Սակեուսը թախտից վեր է կենում ու ցանկանում մյուսների հետ գնալ ճաշասրահ: Սակայն հենց դռան շեմին հանդիպում է Փոլլին, որը ճաշ է բերում: Սակեուսն ընդդիմանում է ու ասում, որ այսուհետ որոշել է ճաշել մյուսների հետ, ձեռքը լավացել է ու այլևս ջերմություն չունի: Խոհարարը պատասխանում է, որ եթե իր բերածը չի ուզում ուտել, ապա ոչինչ չի ստանա: Նա թասը շարտում է Սակեուսի թախտին ու հարցնում.

— Չլինի՞ սա էլ քեզ դուր չի գալիս:

Սակեուսը, վերադառնալով թախտի մոտ, հնազանդվում է: Լավ թե վատ, եղածը սա է:

— Էս ինչ խոզի լափ ես եփել այսօր,— մռթմռթում է նա ու գործի անցնում:

— Ճուտ է,— ասում է խոհարարը:

Եվ մինչև կշռվեր ու դուրս կգնար, աչքերից խորհրդավոր կայծեր են ցայտում:

— Ճո՞ւտ,— իրեն-իրեն փնթփնթում է Սակեուսը և կույր աչքերը պլշեցնում ուտելիքի վրա:— Գրողի տարած խաբեբա, ախր սա մսապուր է:

Ու միսը կծում է:

Հանկարծ նրա բերանն ինչ-որ անհասկանալի մի բան է ընկնում: Հնարավոր չէ ատամներով կտրել, կռճիկոտ ոսկոր է: Կծում է, ապա բերանից հանում ու նայում:

— Եդ շունն իր ոսկորն էլ կզցի ճաշի մեջ,— մռթմռթում է նա ու մոտեցնում բաց դռանը, որպեսզի ոսկորն ավելի լավ ուտումնասիրի: Մի քանի անգամ շուռումուռ է տալիս: Հանկարծ գնում է դեպի թախտն ու սկսում փնտրել այն շիշը, որի մեջ պահում է իր կտրած մատը, շիշը տեղում է, բայց մատը չկա:

Սակեուսը քայլում է դեպի ճաշասրահը: Մեռելի պես գունատ ու այլալված դեմքով կանգնում է դռների մոտ և բոլորի համար լսելի ծայնով խոհարարին ասում.

— Լսիր, Փոլլի, սա իմ մատը չէ՞:

Այս ասելով՝ ինչ-որ բան է պարզում առաջ:

Խոհարարը չի պատասխանում, բայց իր սեղանի մոտ կանգնած՝ սկսում է հռհռալ:

Սակեուսը, ուրիշ մի բան առաջ պարզելով, ասում է.

— Իսկ սա, Փոլլի, կտրված մատիս եղունգը չէ՞: Ախր ես ճանաչում եմ:

Սեղանների շուրջը նստած մարդիկ ուշադիր լսում են Սակեուսի տարօրինակ հարցերն ու զարմացած նայում նրան:

— Քեզ ի՞նչ է պատահել,— հարցնում է ինչ-որ մեկը:

— Ես իմ մատը, իմ կտրած մատը գտա ճաշի մեջ,— բացատրում է Սակեուսը:— Նա մատս զգել է ճաշի մեջ ու եփել: Եղունգս՝ նույնպես:

Հանկարծ բոլոր սեղաններից սկսում են հռիռալ ու միաբերան հարցնել.

— Նա քո մատը եփել ու տվել է քե՞զ: Կծե՞լ ես: Տե՛ս, Է՛, մի կողմս էլ կծել է:

— Ես լավ չեմ տեսնում,— պատասխանում է Սակեուսը,— ես չգիտեի... Ես չէի մտածում, որ...

Ապա միանգամից լռում է, շրջվում ու կրկին դուրս գնում:

Վերակացուն ստիպված լռեցնում է ճաշարանում գտնվողներին: Նա ոտքի է կանգնում և խոհարարին դիմելով՝ ասում.

— Մատը մյուս մսերի հետ ես եփե՞լ, Փոլլի:

— ՉԷ՛,— պատասխանում է Փոլլին:— Աստված վկա, չԷ՛: Դուք ինձ ինչի՞ տեղ եք դրել: Առանձին եմ եփել: Բոլորովին ուրիշ կաթսայի մեջ:

Եփած մատի պատմությունը ճաշից հետո մի անասելի ուրախություն է պատճառել խումբանին: Բոլորը քննարկում ու խենթի պես ծիծաղում են կատարվածի վրա. խոհարարն այնպիսի մի հաղթանակ է տարել, որի նմանը կյանքում չէր տեսել: Իսկ Սակեուսն անհետացել է:

Սակեուսը քայլում է դեպի պրերիտները: Անձրևը շարունակում է տեղալ, սակայն ոչ մի թաքստոց չկա: Սակեուսը գնում, հա գնում է դեպի պրերիաների խորքը: Վիրավոր ձեռքը փաթաթել է, որպեսզի անձրևից պաշտպանի, այլապես կարող է թրջվել:

Նա շարունակում է քայլել: Երբ սկսում է մթնել, կանգ է առնում, կայծակի լույսի տակ նայում ժամացույցին, ապա շրջվում և նույն ճանապարհով, որ եկել է, հետ է դառնում: Ցորենի դաշտի միջով նա քայլում է ծանր, համաչափ քայլերով, ասես հաշվում է ճշգրիտ ժամանակն ու արագությունը: Ժամը ութի մոտ կրկին տանն է, ագարակում:

Արդեն չափազանց մութ է: Լսում է, որ մարդիկ ճաշարանում ընթրում են, իսկ պատուհանից նայելիս իրեն թվում է, թե ներսում տեսնում է խոհարարին, որի տրամադրությունը շատ բարձր է:

Նա հեռանում է, քայլում դեպի ախոռը, կանգնում ապահով մի տեղ ու աչքերը հառում խավարին: Ծղրիղները չեն երգում, համատարած լռություն է, սակայն անձրևը շարունակում է տեղալ, ժամանակ առ ժամանակ կուպրափայլ կայծակը երկինքը մեջտեղից կիսում է ու շանթահարում պրերիաներում, հեռու, հեռու մի տեղ:

Վերջապես նա լսում է, որ մարդիկ վերադառնում են ընթրիքի և թրջվելուց խուսափելու համար վազում դեպի ննջարան: Սակեռուը համբերատար ու համառորեն սպասում է ևս մեկ ժամ, ապա ուղղվում դեպի խոհանոց:

Ներսում դեռ լույս է վառվում: Նա տեսնում է սալօջախի մոտ կանգնած մարդուն ու հանգիստ մտնում է ներս:

— Բարի երեկո,— ողջունում է նա:

Խոհարարը զարմացած նայում է նրան և ի վերջո ասում.

— Այս երեկո քեզ ուտելու ոչինչ չեմ տա:

Սակեռուը պատասխանում է.

— Շատ լավ: Գոնե մի օճառ տուր, Փոլլի: Երեկ երեկոյան չկարողացա վերնաշապիկս կարգին լվանալ: Ուզում եմ նորից լվանալ:

— Բայց ոչ իմ ջրի մեջ,— ասում է խոհարարը:

— Հա՛, հենց քո ջրի մեջ: Այնտեղ՝ անկյունում:

— Խորհուրդ եմ տալիս այդ մտքից ձեռք քաշել:

— Օճառ տալի՞ս ես, թե՞ ոչ,— հարցնում է Սակեռուը:

— Ես քեզ օճառ ցույց կտամ,— պատասխանում է խոհարարը:— Կորիր այստեղից:

Եվ Սակեռուը դուրս է գնում:

Նա վերցնում է դուլերից մեկը, տանում դեպի անկյունը՝ հենց խոհանոցի պատի տակ ու սկսում ջուրն աղմկալից ճողփացնել: Խոհարարը լսում է այդ ձայնը և դուրս գալիս:

Նա այսօր, քան երբևէ, իրեն հաղթական ու ամբարտավան է պահում և թեքերը քշտած, հաստատուն ու կատաղած՝ քայլում է դեպի Սակեռուը:

— Ես ի՞նչ ես անում,— հարցնում է նա:

Սակեռուը պատասխանում է.

— Ոչինչ: Վերնաշապիկս եմ լվանում:

— Իմ ջրի մե՞ջ:

— Բնականաբար:

Խոհարարը մոտենում է, կռանում դուլի վրա, համոզվելով՝ իրենն է, և սկսում է ջրի մեջ փնտրել վերնաշապիկը:

Այդ ժամանակ Սակեռուը վիրավոր ձեռքի վիրակապից դուրս է քաշում ատրճանակը, ուղիղ դնում խոհարարի ականջին ու ձգանը քաշում:

Խավար գիշերվա մեջ լսվում է մի խուլ թխկոց:

V

Երբ ուշ գիշերով Սակեուսը մտնում է ննջարան ու գնում քնելու, ընկերներից ոմանք արթնանում են: Նրանք հարցնում են, թե այս ուշ գիշերով դրսում ի՞նչ էր անում: Սակեուսը պատասխանում է.

— Ոչինչ: Փոլլիին գնդակահարեցի:

Ընկերները, արմուկներին հենված, բարձրացնում են գլուխները, որ ավելի լավ լսեն:

— Դու նրան գնդակահարեցի՞ր:

— Այո՛:

— Գրո՞ղը տանի: Որտեղի՞ն դիպար:

— Գլխին: Կրակեցի ուղիղ ականջի մեջ:

— Ա՛յ քեզ սատանա: Որտե՞ղ ես թաղել:

— Արևմուտքում: Պրերիաներում: Թերթն էլ դրել եմ ձեռքերի մեջ:

— Այդպես էլ արե՞լ ես:

Ապա ընկերները պառկում են քնելու:

Քիչ անց նրանցից մեկը հարցնում է.

— Իսկույն մեռա՞վ:

— Հա,— պատասխանում է Սակեուսը:— Գրեթե տեղնուտեղը: Փամփուշտն ուղեղի միջով անցավ:

— Հա, դա լավագույն կրակոցն է,— ասում է ընկերը:— Որ ուղեղով է անցնում, վայրկենական մահ է:

Ապա ցախանոցում խաղաղություն է տիրում, ու բոլորը քնում են...

Հաջորդ օրը վերակացուն ստիպված նոր խոհարար է նշանակում: Հին օգնականներից մեկին, որը դառնում է ղեկավար և շատ ուրախ է այդ սպանության համար:

Մինչև աշուն ամեն ինչ ընթանում է իր հունով: Այլևս ոչ մի խոսք Փոլլիի մահվան մասին: Խեղճ սատանան մեռել ու թաղվել էր ցորենի արտի մեջ: Այնտեղ հասկերն արմատախիլ են արված: Այլևս ի՞նչ կարող ես անել:

Երբ հոկտեմբերը գալիս է, Բիլլիբոնիի մշակներն իջնում են մոտակա քաղաքը՝ բաժանվելուց առաջ մի-մի բաժակ բան խմելու: Այդ պահին, քան երբևէ, նրանք շատ լավ ընկերներ են: Սրտանց ողջագուրվում ու հյուրասիրում են միմյանց:

— Սակեուս, ո՞ր ես գնալու:

— Գնալու եմ մի փոքր դեպի արևմուտք,— պատասխանում է Սակեուսը,— թերևս՝ մինչև Ույումինգ։ Իսկ ձմռանը գնալու եմ անտառ՝ ծառ կտրելու։

— Ուրեմն՝ կհանդիպենք։ Հաջողություն, Սակեուս։ Բարի ճանապարհ։

Եվ ընկերները ցրվում են յանկիների վիթխարի երկրի տարբեր ուղղություններով։ Սակեուսը գնում է Ույումինգ։

Իսկ պրերիաները, որոնց վրա շողարձակող հոկտեմբերի արևի երկար ճառագայթները նման են շյուղերի, որպես անծայրածիր մի ծով, մնում են թիկունքում։